

prikazi–recenzije

Book Reviews–Recensions

Ante Vukasović, *Likovi istaknutih hrvatskih pedagoga*, Školska knjiga, Zagreb, 2015, 258 str.

Knjiga *Likovi istaknutih hrvatskih pedagoga* dr. sc. Ante Vukasovića, sveučilišnoga profesora u miru, zacijelo zaslužuje biti nominirana »naj«-knjigom među hrvatskom znanstvenom publicistikom godine 2015. Više je razloga tomu: važnost teme, obrada sadržaja, oprema i prije svega intencija piščeva da pogled na hrvatsku pedagogiju postavi na njezino autentično motrište društveno–humanističke znanosti o odgoju i ujedno odgojne znanosti: znanosti koja odgaja ili bi imala odgajati sve ostale znanosti. Naposljetku, kako je istaknuo pogovoritelj knjige dr. sc. Vladimir Strugar, ova knjiga »prvo je djelo iz povijesti pedagogije posvećeno istaknutim hrvatskim pedagogima napisano u samostalnoj Hrvatskoj« (218).

Ante Vukasović, dugogodišnji sveučilišni profesor, pedagog, plodan znanstveni pisac i publicist i javni radnik, pothvatio se kronološkim redom prikazati život i rad sedmorice istaknutih hrvatskih pedagoga koje smatra ponajzaslužnim pregaocima na njivi teorijske i praktične pedagogije hrvatske: Ivana Filipovića, Vjekoslava Košćevića, Stjepana Matičevića, Pavla Vuk–Pavlovića, Stjepana Patakija, Zlatka Pregrada i Pere Šimleše. Svakome je posvećeno jedno poglavlje, a na ukupno 258 str. još su »Uvodna rasprava«, »Zaključne misli« i njihov engleski prijevod

(Summary), vrlo informativan pogovor urednika dr. sc. Vladimira Strugara, abecedni pojmovnik pedagoških pojmova (osobito vrijedan prilog!) te kazala imena i pojmova. Likovna je oprema decentna, pomalo »školska«, ali moderna. Na prednjoj su stranici likovi spomenutih pedagoga, izvadci iz recenzija dr. sc. Josipa Markovca, dr. sc. Vlatka Previšića i dr. sc. Valentina Puževskoga na stražnjoj su stranici, dok su unutarne stranice ispunjene izvadkom iz Urednikova Pogovora i biografijom autorovom.

Poglavlja su uređena jedinstvenom metodologijom: ispod naslova i fotografije svakog pedagoga slijede kratak uvod, životopis, prikaz i ocjena osobitosti pedagoških nazora i djelovanja, ključni pojmovi, literatura te naposljetku vrlo vrijedni citati — izvodi iz djela.

Odabir predstavljenih uvjetovan je prije svega autorovim uvjerenjem da je škola bitno odgojna ustanova i da bez nje izobrazba ne može biti korisna ni uspješna. Utoliko pisac nije skrivao osnovnu intenciju i tendenciju svoje knjige: »Držeći da su nam po(r) uke istaknutih hrvatskih pedagoga važne danas, kao što će biti i u budućnosti, to nas upućuje na djelovanje koje možemo pojmovno odrediti kao duhovna obnova i moralna preobrazba« (19). Poznato je da je autor kroza svoj sada već više nego polustoljetni pedagoški rad uvijek težio promicati odgojna načela koja će biti u službi moralnoga odgoja mladeži i svekolike hrvatske društveno moralne preobrazbe. Utoliko je ova misao iz zaključnog odlomka »Uvodne riječi« ujedno sažet izražaj svega autorova nastojanja i djelovanja. Zbog njih je, ne jednom, trpio kritike i objede pedagoških marksista, liberala i anarhista. No upravo mu baština hrvatskih pedagoških prvaka koju je iznio u ovoj knjizi daje pravo. Više ili manje, naime,

u djelima svih naći ćemo misli podudarne u velikoj mjeri citiranoj. Tako Ivan Filipović u svom *Ustavu pučke škole u trojnoj kraljevini* iz 1869. ističe ulogu škole biti sredstvom da »*skladnim razvojem umnih i tjelesnih sila mladež u svem znanju i umenju toliko podučiti na koliko je to svakomu neophodno potrebno da može pošteno živiti, te postati valjanim i korisnim članom društva čovječanskoga*« (43), dok će Pero Šimleša, najmlađi među sedmoricom, istaknuti: »*Škola kao institucija, a takva postoji već dvije i pol tisuće godina u našoj tzv. zapadnoj kulturnoj sferi, oduvijek je bila odgojna, a ne samo obrazovna ustanova. (...) Dakle, teorija odgojno neutralne škole zabluda je, ukoliko nije svjesno sročena laž i licemjerje*« (197). Drugim riječima, parafrazirajući Krležinu misao o književnosti, »nema odgoja bez tendencije — svaki je odgoj tendenciozan«. Pitanje je samo: kamo i čemu tendira?

U naše vrijeme, kada se oblikuje novi »kurikulum«, ove su misli, izrečene u razmaku većem od stotinu godina, tijekom kojih se na hrvatskom tlu izmijenilo pet država, od najveće važnosti. Obrazovanje, odvojeno od odgoja nadahnuta trajnim općeljudskim moralnim zasadama, samo je više ili manje uspješno memoriranje podataka, a vrlo lako može postati žrtvom političke ili ine ideologizacije. Znanje je korisno samo ako je povezano s moralno vrijednosnim oblikovanjem intelekta, razuma, volje i emocija. Drugim riječima, »društvo znanja«, kako volimo danas isticati, ima smisao samo ako ide ukorak s moralnim razvojem čovjekovim — u protivnom, znanje postaje tek sredstvom iskorištavanja čovjeka od čovjeka, porobljenja i ovisnosti. A te vrijednosti u našoj su »zapadnoj kulturnoj sferi« nužno prije svega kršćanske. Ili bi trebale biti. Ako naime moral ne počiva na vjeri, na čemu

počiva? Surogati su najčešće ideologije, što rada pogubnim posljedicama. Utoliko pedagogija ne samo što ne može bez filozofije (aksiologije), nego ne može ni bez teologije, moralne prije svega.

Ova knjiga pokazuje da je hrvatska pedagoška misao i praksa, posebice školska, koliko god bila ideologizirana i »reformirana« u raznim povijesno-političkim okolnostima, čega se autor također dotaknuo, uvijek ključnom zadržala, čuvala i promicala odgojnu sadržajnicu, koja je, makar eksplicite ne često isticana, bila kršćanska. Uvelike zahvaljujući spomenutim pedagozima, među kojima je i pisac, koji su na spomenutu temelju kroz proteklih poldrug stoljeća obrazovali — a zapravo odgajali! — mnoge tisuće učitelja i školskih pedagoga, hrvatski je narod, možemo reći, (još) moralno odgojen.

Na tragu te tradicije, koje su predstavljeni pedagozi zatočnici i promicatelji, »*hrvatsko školstvo i svekoliko odgajanje mora pronalaziti ideje za promjene i u svojim korijenima, vrijednosno–odgojnoj baštini i moralnoj tradiciji hrvatskoga naroda. S obzirom na ideje istaknutih hrvatskih pedagoga, u novome vremenu možemo reći da odgojna preobrazba mora biti conditio sine qua non svekolike društveno–moralne preobrazbe. Zaštita mladeži, reafirmacija odgoja, vrijednosti i odgojne funkcije — primarne su društveno–pedagoške zadaće i odgojni imperativ. Ako toj svrsi pridonese i ova edicija o uglednim hrvatskim pedagozima, nastojanja i naponi autora bit će obdareni najvećom mogućom radošću*« (19).

Bilo bi, dodao bih, dobro kada bi taj imperativ prihvatila i politika. A knjiga će nesumnjivo pridonijeti željenoj svrsi prije svega kao poželjan priručnik studentima pedagoških fakulteta i pedagoških kolegija u sklopu drugih studija. Nadati se da će sljedeće izdanje — ili možda sljedeća knjiga? — obuhvatiti

još neka važna pedagoška imena kao što su primjerice Đuro Arnold, Stjepan Basariček ili Marija Jambrišak i Jagoda Truhelka, dakako i druga. Svakako, ova nam je knjiga trebala kao svojevrsni vade mecum hrvatske pedagogije u njezinim ponajboljim i autentičnim prinosima. Osim autoru, valja čestitati i nakladniku »Školskoj knjizi«, koja je prepoznala aktualnu i trajnu vrijednost ove Vukasovićeve knjige.

Vladimir Lončarević

Vladimir Horvat — Igor Vukić — Stipo Pilić — Blanka Matković, *Jasenovački logori — istraživanja*, Društvo za istraživanje trostrukog logora Jasenovac, Zagreb, 2015, 268 str. [Prvo i drugo izdanje]

Prošlo je 70 godina od završetka Drugog svjetskog rata, no okolnosti i događaji toga razdoblja i poraća još uvijek pobuđuju velik interes. Razlog tomu je taj što velik dio hrvatske javnosti osjeća i zna da je istini bilo onemogućavano da izide na vidjelo i pravda nije zadovoljena. Mnogobrojnim žrtvama rata i poraća osporavalo se pravo na istinu, ili se istina relativizirala, a pojedine skupine žrtava čak su se i kriminalizirale. No žrtve tih događaja nisu samo ubijene i stradale osobe, nego i njihovi bližnji i potomci, konačno i svi hrvatski građani, bez obzira na vjeru i nacionalnost, koji imaju pravo na istinite podatke o događajima koji još uvijek utječu na naše međusobne odnose.

Prilog istini je i knjiga *Jasenovački logori — istraživanja* četvero autora: Vladimira Horvata, Igora Vukića, Stipe Pilića i Blanke Matković. Knjigu je objavila udruga Društvo za istraživanje trostrukog logora Jasenovac, u svibnju 2015. godine, u nakladi od 1000 primjeraka. Kako je knjiga u kratkom vremenu rasprodana, nakon samo pola godine

objavljeno je i drugo izdanje, također u nakladi od 1000 primjeraka. Knjigu su uredili Stjepan Razum i Igor Vukić.

Knjiga sadrži tri opsežna znanstvena rada o logorskom kompleksu u Jasenovcu: 1. Vladimir Horvat: *Tri jasenovačka logora* (str. 11–44); 2. Igor Vukić: *Sabirni i radni logor Jasenovac 1941. — 1945.* (str. 55–134); 3. Stipo Pilić i Blanka Matković: *Poslijeratni zarobljenički logor Jasenovac prema svjedočanstvima i novim arhivskim izvorima* (str. 145–235).

1. Vladimir Horvat: *Tri jasenovačka logora*

Pater prof. dr. sc. Vladimir Horvat, profesor emeritus Filozofskog fakulteta Družbe Isusove u Zagrebu, znanstvenik je širokoga raspona istraživačkih interesa. Objavio je više od 200 članaka i desetak knjiga: o povijesti hrvatskoga jezikoslovlja i književnosti, o povijesti isusovačkog reda, o blaženom Alojziju Stepincu te o žrtvama partizanskih i komunističkih zločina u Drugom svjetskom ratu i poraću. O zanimljivom životnom putu i bogatom djelovanju patra Horvata svjedoči spomen-zbornik *Od Mure do mora, od Save do Seine*, koji su njemu u čast 2015. godine objavila subrača i prijatelji u nakladi Filozofsko-teološkog instituta, a urednik je dekan Filozofskog fakulteta DI prof. dr. sc. Ivan Šestak.

Znanstveni rad *Tri jasenovačka logora* temelji se na nizu od 14 članaka pod zajedničkim naslovom *Istina o tri jasenovačka logora*, koji je objavljen u *Glasi Koncila* od ožujka do lipnja 2014. godine i koji opisuju sve tri faze jasenovačkog logora.

U predratnom Jasenovcu Hrvati su bili brojniji, ali Srbi su bili utjecajni jer je najbogatiji privrednik bio Srbin Lazar Bačić, veletrgovac i čelnik velikosrpske politike na tom području. On je 20-ih